

ELÄINAVUSTEINEN OPETUS, AUTISMIKIRJO JA KOMMUNIKAATIO

Johdanto

Eläinten terapeutinen käyttö pohjautuu ihmisten ja eläinten pitkään historiaan, jossa kiinnostus ja yhteys toisia eläviä olentoja kohtaan on aina ollut olemassa (Fine 2006 xvi). Useat ihmiset hyötyvät vuorovaikutuksesta eläinten kanssa (esim. Berry ym. 2013), ja eläinavusteinen työskentely voi kokonaisuudessaan parantaa heidän elämänlaatuaan (esim. Fine 2006 xvi). Koira-avusteisesta työskentelystä on hyötyä monelle erityisryhmälle (esim. Bernabei ym. 2013, O’Haire 2012, Perry ym. 2012). Koirat voivat auttaa esimerkiksi henkilöitä, joilla on todettu autismikirjon oireyhtymä, edistämään vuorovaikutustaitojaan (esim. Funahashi ym. 2013, O’Haire ym. 2014).

Suomessa eläinavusteista työskentelyä on tutkittu hyvin kapeasti. Eläinavusteista, lähinnä koira-avusteista, työskentelyä on kuitenkin nostettu pinnalle useissa eri suomalaisissa medioissa; lisäksi koira-avusteiseen työskentelyyn liittyvää koulutusta ja palveluja tarjoavia yhdistyksiä ja yrityksiä on perustettu viime vuosina useita (esim. Sosped Koira -koulutus, Tukikoirahanke 2016). Aihe on ajankohtainen, ja siitä tarvitaan lisää suomalaista tutkimustietoa. Tässä katsauksessa keskitymme siihen, millaista hyötyä eläinavusteisesta työskentelystä on niiden henkilöiden kommunikaatiolle, joilla on todettu autismikirjon oireyhtymä. Tarjottuissa tutkimuksissa painottuu koi-

ra-avusteisuus ja eläinavusteinen opetus. Lisäksi esittelemme yhden aiheeseen liittyvän tapaustutkimuksen, jossa tutkittiin oppilaiden spontaanin kommunikaation muutoksia koiran läsnä ja poissa ollessa.

Eläinavusteinen työskentely

Animal Assisted Intervention (AAI) tarkoittaa eläimen sisällyttämistä terapeutiseen toimintaan. Se on kattokäsite, jonka sisälle kuuluvat Animal Assisted Activity (AAA), Animal Assisted Therapy (AAT) ja Animal Assisted Education (AAE) (Animal Assisted Intervention International 2016). AAA:ssa on kyse eläimen vapaamuotoisesta osallistumisesta erilaisiin tapaamisiin ihmisten kanssa, kun taas AAT tarkoittaa säännöllistä ja tavoitteellista eläinavusteista toimintaa, joka liittyy henkilön hoitoon. AAE puolestaan on toimintaa, jossa kasvatuksen ammattilainen käyttää eläintä tavoitteellisesti osana opetustaan. Toiminnan tavoitteena on yleensä edistää henkilön tai henkilöiden kognitiivisiä toimintoja, ja jokaiselle henkilölle luodaan omat tavoitteet, joita dokumentoidaan. (Animal Assisted Intervention International 2016.)

Tieteellisessä kirjallisuudessa ja tutkimuksissa käytetään eri nimikkeitä kuvaamaan samaa tai osittain samaa asiaa; AAE:n lisäksi koulukontekstissa tapahtuvasta suunnitelmallisesta eläinavusteisesta toiminnasta

käytetään usein käsitettä eläinavusteinen terapia (animal assisted therapy) (esim. Katcher & Teumer 2006). Käsitteen käyttö riippuu siitä ovatko kyseessä eläimen yksittäiset vierailut vai suunnitelmallinen interventio, jossa eläin on osana; eläinavusteisesta opetuksesta tai terapiasta voidaan puhua silloin, kun eläintä käytetään säännöllisesti, tavoitteellisesti ja dokumentoidusti osana opetusta (Animal Assisted Intervention International 2016).

Eri interventioiden yhteydessä on käytetty esimerkiksi käsitteitä eläinavusteiset interventiot (animal assisted interventions) (esim. Brelsford ym. 2017) ja eläinavusteiset ohjelmat (animal assisted programs) (esim. Friesen 2010).

Suomessa koulutusta koira-avusteiseen työhön järjestää esimerkiksi Koirat kasvat- ja kuntoutustyössä ry, jonka koulutus on ammattikorkeakoulutasoinen. Kyseinen yhdistys kouluttaa sosiaali-, terveys- ja kasvatusalalan ammattilaisia, joilla on työhön soveltuva koira. Koira pääsee ohjaajansa kanssa tekemään koira-avusteista työtä, kun koira on läpäissyt yhdistyksen järjestämän soveltuvuuskokeen sekä kun koirakko (koira ja ohjaaja) on osallistunut täydennyskoulutukseen ja lopuksi suorittanut työnäytön. (Koirat kasvat- ja kuntoutustyössä ry 2016, Wikberg 2014.) Toinen koulutus, joka valmistaa koirakoita esimerkiksi koulussa työskentelyyn, on Sosped Koira -koulutus. Koirakko koulutetaan sosiaalipedagogiseen koiratoimintaan, jonka tavoitteena on esimerkiksi yksilön vuorovaikutustaitojen parantaminen. (Sosped 2018.)

Autismikirjo ja kommunikaatio

Autismikirjioon kuuluu erilaisia laaja-alaisia, yksilön kehityksen aikana ilmeneviä neurobiologisia oireyhtymiä (WHO 1994). Vuonna 2013 ilmestyneessä uusimmassa, Yhdysvalloissa käytössä olevassa DSM-luokituksessa (DSM-5) autismikirjon oireyhtymien diagnooseihin on tehty useita erilaisia muutoksia. DSM-5:n luokituksissa kaikki laaja-alaisen kehityshäiriön alaluokat on yhdistetty autismikirjon häiriöksi, ja oirekuvauksia on yhdistetty keskenään. (APA 2013.) Tässä kat-

sauksessa käytämme käsitettä autismikirjon oireyhtymä, jolla viittaamme sekä ICD-10:n että DSM-5:n mukaiseen määrittelyyn autismikirjosta.

Autismikirjioon liittyy poikkeavuuksia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kommunikaatiossa, epätyypillistä reagoimista erilaisiin aistiärsykkeisiin ja rajoittunutta käytöstä, johon sisältyy yleensä kiinnostus vain tiettyjä asioita kohtaan (APA 2013, WHO 1994). Autismikirjioon liittyvät oireet ja toimintakyky vaihtelevat paljon eri yksilöiden välillä (esim. APA 2013). Oireyhtymiä esiintyy koko älykkyydosamääräjatkomolla (Happé 1994), ja on arvioitu, että noin puolella kaikista henkilöistä, joilla on autismikirjon oireyhtymä, älykkyydosamäärä vastaa kehitysvammaisuuteen liittyvää älykkyydosamäärää (Charman 2008). Vaikka yksilön älykkyydosamäärä olisi normaali, autismikirjon oireyhtymä vaikuttaa silti elämän eri osa-alueisiin (Koskentausta ym. 2013).

Sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kommunikaation haasteet ilmenevät henkilöillä, joilla on autismikirjon oireyhtymä, jo varhain lapsuusiässä. Poikkeava verbaali ja non-verbaali vuorovaikutus ovat autismikirjon pääpiirteitä. (APA 2013, WHO 1994.) Lapset, joilla on autismikirjon oireyhtymä, osallistuvat sosiaaliseen vuorovaikutukseen vähemmän kuin tavallisesti kehittyvät lapset (Chiang ym. 2008), ja heidän kokonaiskommunikaatiomääränsä on tavallisesti kehittyviin lapsiin verrattuna vähäisempi (Shumway & Wetherby 2009). Kommunikaation haasteet ulottuvat myös spontaaniin kommunikaatioon, ja henkilöiltä, joilla on autismikirjon oireyhtymä, voi puuttua kokonaan kyky oma-aloitteiseen kommunikaatioon (Duffy & Healy 2011). Kiinnostuksen kohteiden näyttäminen ja jakaminen spontaanisti voi olla heille vaikeaa, ja myös keskustelujen avaaminen ja niiden ylläpito voi olla haasteellista (Charman 2008).

Autismikirjo ja eläinavusteinen työskentely

Eläinavusteisia tuokioita tutkittaessa saatiin selville, että lapset, joilla on autismikirjon oireyhtymä, kiinnostuivat koetilanteis-

sa enemmän koirista kuin esineistä; koiran kanssa vietettiin koetilanteissa paljon aikaa ja sille myös puhuttiin paljon. Lasten ei-sosiaalinen ja eristyyvä käyttäytyminen väheni koiran läsnä ollessa. (Prothmann ym. 2009.) Eräässä tapaustutkimuksessa saatiin selville, että positiivinen sosiaalinen käyttäytyminen lisääntyi eläinavusteisissa tuokioissa. Tämä ilmeni esimerkiksi hymyilyn lisääntymisenä, katsekontaktin laadun parantumisena, spontaanina tiedon jakamisena kiinnostuksen kohteista ja saavutuksista sekä vapaaehtoisena tunteiden jakamisena. (Funahashi ym. 2013.) Eläinavusteisten ja perinteisten sosiaalisten taitojen ryhmiä vertailtaessa havaittiin, että eläinavusteiseen ryhmään osallistuneilla oppilailta ilmeni vähemmän autismikirjolle tyypillisiä sosiaaliin taitoihin liittyviä haasteita interventiojakson loppuessa (Becker ym. 2017).

Eläinavusteiseen terapiaan liittyvissä kirjallisuuskatsauksissa todetaan, että henkilöillä, joilla on autismikirjon oireyhtymä, sosiaalinen eristäytyminen väheni (Berry ym. 2013) ja sosiaalinen vuorovaikutus lisääntyi eläimen läsnäollessa (O’Haire 2012). Eläinavusteisessa toimintaterapiassa havaittiin, että näiden lasten vuorovaikutus sekä koiran että terapeutin kanssa lisääntyi huomattavasti (Sams ym. 2006). Kelan selvityksen mukaan useat terapeutit Suomessa ovat havainneet eläimestä olevan hyötyä niille henkilöille, joilla on autismikirjon oireyhtymä; esimerkiksi psykoterapeutit ja puheterapeutit totesivat eläinten tukevan näiden henkilöiden vuorovaikutusta ja sosiaalista käyttäytymistä (Hautamäki ym. 2018).

Eläinavusteisessa opetuksessa oppilaiden, joilla on autismikirjon oireyhtymä, sosiaalinen vetäytyminen vähenee, sosiaaliset kyvyt lisääntyvät ja muiden ihmisten lähestyminen sosiaalisessa tarkoituksessa yleistyy eläimen ollessa läsnä (O’Haire ym. 2014). Neljän vuoden kokeilussa havaittiin, että lasten häiritsevä käyttäytyminen väheni heidän työskennellessään maatilan eläinten parissa. Lisäksi eläinten läsnäolo sekä opiskelu eläimille soveliaassa ympäristössä paransi lasten adaptiivisia taitoja, ja eläinten kanssa työskentely sekä niistä huolehtiminen paransi etenkin lasten sosiaalisia taitoja (Katcher & Teumer

2006). Eräässä koulussa toteutetussa eläinavusteisessa interventiotutkimuksessa saatiin selville, että eläinavusteisten tuokioiden myötä oppilaiden, joilla oli todettu autismikirjon oireyhtymä, sosiaalinen vuorovaikutus sekä koiran että opettajan kanssa kasvoi (Stevenson ym. 2015).

Tapaustutkimus

Vainion (2016) tapaustutkimuksessa tarkasteltiin oppilaiden spontaania kommunikaatiota ja selvitettiin sen muuttumista kasvatus- ja kuntoutuskoiran läsnä ollessa. Aihetta tarkasteltiin seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

- Mitä oppilaiden spontaanin kommunikaation määrälle tapahtui koiran läsnä ollessa?
- Mitä oppilaiden spontaanin kommunikaation jakautumiselle käyttäytymisen säätelyyn, jaettuun tarkkaavaisuuteen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen tapahtui koiran läsnä ollessa?

Tutkimus oli kvalitatiivinen tapaustutkimus, ja sen kohderyhmänä oli erään pääkaupunkiseudun alakoulun pienryhmä. Luokassa opiskeli keväällä 2015 kuusi oppilasta, joilla oli todettu autismikirjon oireyhtymä tai autismikirjioon liittyviä piirteitä. Oppilaat opiskelivat pääasiallisesti yleisen opetussuunnitelman pohjalta, ja he olivat puhe- ja toimintakyvyltään hyvätaoisia. Tutkimuksen aineiston keruu toteutettiin videohavainnoimalla tutkimusluokkaa tammi-maaliskuussa 2015. Tutkimusta varten kuvattiin yhteensä kahdeksan videotallennetta eri päivinä eri oppitunneilla. Koira oli läsnä neljällä kuvauskerralla. Kuvatut oppitunnit olivat matematiikan sekä äidinkielen oppitunteja, ja kahdella tunnilla oli lisäksi aamunavaus. Videoaineistoa kertyi yhteensä 4 tuntia, 32 minuuttia ja 30 sekuntia.

Aineiston analysoinnissa aineistosta etsittiin spontaaneja verbaaleja kommunikaatioaloitteita. Spontaaniksi kommunikaatioksi määriteltiin ne aloitteet, joissa oppilas itse aloittaa kommunikaatiotilanteen sanomalla jotain tai joissa oppilas selkeästi kesken keskustelun vaihtaa aihetta. Aineistoa tarkasteltiin Wetherbyn ja Prizantin (1993)

luoman CSBS:n avulla (Communication and Symbolic Behavior Scales), jossa kuvataan kommunikatiivisia toimintoja ja niiden muotoja. Kommunikaation muodoiksi määritellään eleet, ihmisten ja esineiden sekä esineiden liikkeen manipulointi, ääntely

ja verbalisointi sekä katse, joista tässä tutkimuksessa keskityttiin ääntelyyn ja verbalisointiin. Kommunikatiivisiksi toiminnoiksi määritellään käyttäytymisen säätely, sosiaalinen vuorovaikutus ja jaettu tarkkaavaisuus (emt.).

Taulukko 1. Kommunikatiivisten toimintojen alaluokat ja kategoriat.

Alaluokat ja kategoriat	Esimerkki
<p><u>Käyttäytymisen säätely</u></p> <p>1. Toiminnan tai esineen pyytäminen</p> <p>a. Aikuisen huomion kiinnittäminen huomion pyytämistä varten</p> <p>b. Halutun toiminnan pyytäminen selkeästi</p> <p>2. Toimintaa tai esinettä kohtaan protestointi</p>	<p>a. "Apua, apua" (P6, 28.1.2015)</p> <p>b. "O, tuu, tuu kuuntelee" (P4, 26.1.2015)</p> <p>"Ei, mähän sanoin äskön ei" (P4, 12.1.2015)</p>
<p><u>Jaettu tarkkaavaisuus</u></p> <p>1. Objektin kommentoiminen</p> <p>a. Tehtävän kommentoiminen</p> <p>b. Esineen kommentoiminen</p> <p>c. Koiran kommentoiminen</p> <p>2. Toiminnan kommentoiminen</p> <p>a. Yleisen toiminnan ja muiden toiminnan kommentoiminen</p> <p>b. Koiran toiminnan kommentoiminen</p> <p>c. Oman toiminnan kommentoiminen</p> <p>3. Tiedon pyytäminen</p> <p>a. Tiedon pyytäminen päivään liittyen</p> <p>b. Tiedon pyytäminen tehtävään liittyen</p> <p>4. Tiedon tarjoaminen</p> <p>a. Tiedon jakaminen yleisesti</p> <p>b. Oman toiminnan jakaminen</p> <p>5. Mielihyvän tai tunteiden jakaminen</p> <p>a. Iloitseminen</p> <p>b. Kieltäytyminen</p> <p>c. Oman tuntemuksen kommentoiminen</p> <p>d. Positiivinen kiinnostuksen ilmaisu</p> <p>e. Negatiivinen kiinnostuksen ilmaisu</p>	<p>a. "Noin, nyt meni liian isoks" (P6, 3.3.2015)</p> <p>b. "Ja mitä tää tonttu tekee tässä?" (P4, 12.1.2015)</p> <p>c. "Pepiltä lähti yksi karva" (P1, 9.2.2015)</p> <p>a. "Se livisti vessaan koko ajan" (P6, 3.3.2015)</p> <p>b. "Pepi anto pusun" (P6, 2.2.2015)</p> <p>c. "Meneekö mulla nyt niin hyvin tehtävät ei taavita apua" (P4, 13.1.2015)</p> <p>a. "Tuleeks tänään läksyä?" (P3, 28.1.2015)</p> <p>b. "Mitä mä täällä teen?" (P2, 28.1.2015)</p> <p>a. "Pitää laskea nesteet" (P1, 2.2.2015)</p> <p>b. "Mä oon lukenu jo" (P3, 28.1.2015)</p> <p>a. "Jes, O, mä tein sen kokonaan!" (P6, 25.2.2015)</p> <p>b. "Mä en halu läksyä" (P5, 28.1.2015)</p> <p>c. "Taas tuli iha kauhee hiki" (P6, 3.3.2015)</p> <p>d. "Pepi Pepi, minä haluan eka" (P1, 2.2.2015)</p> <p>e. "Tehään taas tylsää" (P4, 3.3.2015)</p>
<p><u>Sosiaalinen vuorovaikutus</u></p> <p>1. Luvan pyytäminen</p> <p>2. Kutsuminen tai tervehtiminen</p> <p>a. Koiran kutsuminen</p> <p>b. Toisen oppilaan tai aikuisen tervehtiminen</p> <p>c. Toisen oppilaan huomion kiinnittäminen</p> <p>3. Oman osaamisen korostaminen</p> <p>4. Välittämisen osoitus</p> <p>5. Kerronta</p> <p>a. Oman osaamisen kommentoiminen yleisesti</p> <p>b. Kiinnostuksen herättäminen kertomista varten</p> <p>c. Omasta elämästä kertominen</p>	<p>"Voinksmä lähtee?" (P2, 2.2.2015)</p> <p>a. "Hei, Pepi, Pepii, Pepii, Pepii" (P1, 2.2.2015)</p> <p>b. "Hyvää huomenta, [A1], oho" (P5, 12.1.2015)</p> <p>c. "[P4] syö omenaa" (P5, 26.1.2015)</p> <p>"Meneekö mulla nää oikein, paremmin ku [A2:lla]" (P4, 13.1.2015)</p> <p>"Pepi" (halaa koiraa) (P6, 2.2.2015)</p> <p>a. "Ööö eli vieläkin yks juttu niin mä muistan mä mul mul on semmosii juttui et jos mä nään liikaa asioita niin mä unohtan myöskin ne kaikki ku ne tärkeetki asiat" (P6, 9.2.2015)</p> <p>b. "Arvaas mitä" (P6, 25.2.2015)</p> <p>c. "O sen takia me käytiin parturissa ku mulla oli niin pienet niin pitkät hiukset kuulokkeet ei meinannu mennä päähän" (P4, 26.1.2015)</p>

Wetherbyn ja Prizantin (1993) määrittelemiä kommunikatiivisia toimintoja käytettiin tutkimuksessa yläluokkina. Mallia muovattiin niin, että se soveltui havainnointiluokan puhe- ja toimintakyvyltään hyväntasoisten 8–13-vuotiaiden oppilaiden tarkasteluun. Yläluokkien alle muodostettiin alaluokat ja kategoriat. Kategoriat muodostettiin aineiston pohjalta ja yhdistettiin keskenään alaluokiksi. Alaluokkien muodostamisen apuna käytettiin Maljaarsin ym:iden (2011) tutkimusta, mutta osa alaluokista luotiin suoraan kategorioita yhdistelemällä. Teemoittelun jälkeen aineisto kvantifioitiin.

Tulokset

Oppilaat tekivät melkein kaksinkertaisen määrän verbaaleja kommunikaatioaloitteita koiran ollessa läsnä verrattuna tilanteisiin, joissa koira ei ollut läsnä. Kommunikaatioaloitteita esiintyi yhteensä 228, joista koiran läsnä ollessa kuvatuissa videotallenteissa esiintyi 143 aloitetta ja ilman koira kuvatuissa videotallenteissa 85 aloitetta. Aloitteiden määrän lisäksi laskettiin myös aloitteiden määrä minuuttia kohden, koska kuvatut videotallenteet olivat eri mittaisia. Koiran ollessa läsnä tehtiin keskimäärin 1,00 aloitetta minuuttia kohden. Kun koira ei ollut läsnä, tehtiin keskimäärin 0,65 aloitetta minuuttia kohden. Aloitteiden päiväkohtainen jakautuminen on esitelty taulukossa 2.

Koiran kanssa aloitteiden määrä oli vähimmillään yhden kuvauskerran aikana, jolloin aloitteita tehtiin yhteensä 26 (0,70 aloitetta minuutissa). Kyseessä oli ensimmäinen

kuvauskerta, joten oppilaita saattoi jännittää kameran läsnäolo. Ilman koira aloitteiden määrä oli enimmillään yhden kuvauskerran aikana 27 (0,90 aloitetta minuutissa), jolloin opitunnilla luettiin lehtiartikkeli luokissa työskentelevästä koirasta.

Kommunikatiiviset toiminnot jakautuivat eri tavoin koiran läsnäolon mukaan. Aloitteiden jakautuminen on esitelty taulukossa 3. Taulukon *muut*-yläluokkaan on sijoitettu sellaiset aloitteet, jotka eivät sopineet mihinkään edellä mainituista yläluokista.

Käyttäytymisen säätelyyn liittyy kaksi alaluokkaa, jotka on esitelty esimerkein taulukossa 1. Koiran ollessa läsnä suurin osa aloitteista liittyi toiminnan tai esineen pyytämiseen (82 %). Toimintaa tai esinettä vastaan protestointia esiintyi prosentuaalisesti enemmän silloin, kun koira ei ollut läsnä (33 %), verrattuna siihen, kun koira oli paikalla (18 %).

Jaetun tarkkaavaisuuden yläluokkaan kuuluu viisi alaluokkaa, jotka on esitelty esimerkein taulukossa 1. Suurimmassa osassa alaluokkia erot eivät olleet prosentuaalisesti suuria koiran läsnä ja poissa ollessa. Toiminnan kommentoimista esiintyi prosentuaalisesti vähän enemmän koiran ollessa läsnä (22 %) verrattuna siihen, kun koira ei ollut läsnä (17 %). Mielihyvän tai tunteiden jakamista esiintyi prosentuaalisesti enemmän, kun koira ei ollut paikalla (15 %) verrattuna siihen, kun koira oli paikalla (9 %). Tämä johtui siitä, että kyseiseen alaluokkaan kuuluvissa *kieltäytyminen-* ja *negatiivinen kiinnostuksen ilmaisu* -kategorioissa tehtiin enemmän aloitteita ilman koira.

Taulukko 2. Aloitteiden määrät päiväkohtaisesti.

Kuvauskerrat koiran kanssa	Aloitteiden määrä	Aloitteiden määrä minuuttia kohden	Kuvauskerrat ilman koira	Aloitteiden määrä	Aloitteiden määrä minuuttia kohden
1.	26	0,70	1.	17	0,55
2.	39	1,30	2.	27	0,90
3.	49	1,20	3.	19	0,60
4.	29	0,90	4.	22	0,60
Yhteensä	142	1,00	Yhteensä	85	0,65

Taulukko 3. Aloitteiden jakautuminen kommunikatiivisten toimintojen mukaan.

Kategoria	Aloitteiden määrä koiran kanssa	Aloitteiden määrä ilman koira
Käyttäytymisen sääteily	22 (15 %)	12 (14 %)
Jaettu tarkkaavaisuus	77 (54 %)	60 (71 %)
Sosiaalinen vuorovaikutus	40 (28 %)	8 (9 %)
Muut	4 (3 %)	5 (6 %)
Yhteensä	143 (100 %)	85 (100 %)

Sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyviä aloitteita esiintyi huomattavasti enemmän koiran läsnä ollessa: koiran ollessa läsnä tehtiin yhteensä 40 aloitetta ja koiran ollessa poissa vain kahdeksan aloitetta, jotka liittyivät sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Sosiaaliseen vuorovaikutukseen kuuluvat viisi alaluokkaa on esitelty taulukossa 1. Koiran ollessa läsnä esiintyi eniten *kutsuminen tai tervehtiminen* -alaluokkaan (42 %) ja *kerronta*-alaluokkaan (40 %) liittyviä aloitteita.

Pohdinta ja johtopäätökset

Kokonaisvaltaisen kuntoutuksen avulla voidaan lieventää autismikirjon ydinoireita sekä vähentää siihen kuuluvaa haastavaa käyttäytymistä. Kuntoutukselliset lähestymistavat ovat tärkeimpiä keinoja, joilla pyritään tukemaan henkilöiden, joilla on autismikirjon oireyhtymä, kehitystä sekä helpottamaan heidän elämäänsä. (Esim. Koskentausta ym. 2013.) Suomessa kunta on perusopetuslain (L628/1998 4 §) mukaan velvollinen järjestämään perusopetusta kaikille oppivelvollisuusikäisille, jotka asuvat kyseisen kunnan alueella. Tarpeen mukaan tulee järjestää myös tukiovetusta, osa-aikaista erityisopetusta sekä tehostettua tai erityistä tukea (L628/1998 16 § 16a § 17§). Lapset, joilla on todettu autismikirjon oireyhtymä, saavat yleensä erityispedagogista kuntoutusta (Koskentausta ym. 2013), ja siinä on tärkeää keskittyä myös lapsen sosiaalisiin ja kommunikatiivisiin kykyihin (Charman 2008). Hyvä opettaja osaa myös huomioida oppilaiden kommunikaatiovaikeudet ja reagoida niihin eri tavoin. Jos opettajan työskentelyssä on

mukana koulutettu koira, on mahdollista, että opettaja ja koira yhdessä voivat vielä paremmin tukea oppilaita, joilla on todettu autismikirjon oireyhtymä.

Tässä katsauksessa esitellyn tapaustutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä oppilaiden spontaanille kommunikaatiolle tapahtuu koiran läsnä ollessa. Tutkimuksessa tarkasteltiin oppilaiden tekemien spontaanien kommunikaatioaloitteiden määrää sekä niiden jakautumista käyttäytymisen sääteilyyn, jaettuun tarkkaavaisuuteen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Tämän tutkimuksen tulokset noudattivat aiempien tutkimusten (ks. esim. O’Haire 2012) tuloksia, joissa on todettu, että koiran läsnä ollessa lasten, joilla on autismikirjon oireyhtymä, kommunikaatio lisääntyy. Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena ollut oppilaiden spontaani kommunikaatio lähes kaksinkertaistui koiran ollessa läsnä. Tutkimuksessa selvisi myös, että koiran läsnäolo vaikuttaa kommunikatiivisten toimintojen jakautumiseen: sosiaalista vuorovaikutusta ei esiintynyt lähes ollenkaan ilman koira. Lisäksi voidaan todeta, että oppilaiden tekemät spontaanit verbaalit kommunikaatioaloitteet liittyivät enemmän sosiaalisiin tilanteisiin koiran ollessa läsnä, kun taas ilman koira esiintyi useammin negatiivissävytteisiä aloitteita.

Yleensä henkilöt, joilla on autismikirjon oireyhtymä, kommunikoivat joko saadakseen tai estääkseen jotain (Wetherby ym. 2000). Lisäksi nämä lapset tekevät vähemmän jaettuun tarkkaavaisuuteen liittyviä aloitteita kuin tavallisesti kehittyvät lapset (Shumway & Wetherby 2009). Esittelemässämme tapaustutkimuksessa kävi kuitenkin ilmi, että

spontaaniin kommunikaatioon liittyvistä aloitteista vain pieni osa oli käyttäytymisen säätelyä ja että kaikilla oppilailla oli kyky jaettuun tarkkaavaisuuteen. Oppilailla oli suurempia vaikeuksia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kuin jaetussa tarkkaavaisuudessa. Koiraa oli käytetty luokassa jo melko pitkään, joten on mahdollista, että työskentely koiran kanssa oli vaikuttanut käyttäytymisen säätelyn vähenemiseen. Tulee kuitenkin huomioida, että tutkimuksessa tarkasteltiin vain spontaaneja verbaaleja kommunikaatioaloitteita eikä puututtu esimerkiksi non-verbaaliin vuorovaikutukseen.

Tulosten eroja aiempiin tutkimuksiin selittää myös CSBS:n (Wetherby & Prizant 1993) käyttö tutkimusluokan puhe- ja toimintakyvyltään hyvätasoisten oppilaiden parissa. Tämä oli myös se syy, minkä vuoksi kriteereitä muovattiin paremmin kohderyhmälle sopiviksi. Monessa aiemmassa autismikirjoon, kommunikaatioon ja eläinavusteisuuteen liittyvässä tutkimuksessa on valittu kohderymäksi heikkotasoisia henkilöitä; tämä on käynyt ilmi esimerkiksi siitä, että henkilöiden kehitysikä on ollut huomattavasti heidän todellista ikäänsä alhaisempi (ks. esim. Becker ym. 2017, Prothmann ym. 2009). On mahdollista, että tässä esitellyn tutkimuksen oppilaat kykenivät ilmaisemaan tarpeitaan ja toiveitaan paremmin, koska he olivat verbaalisesti kyvykkäitä. Aiemmissä tutkimuksissa on todettu, että kyky jaettuun tarkkaavaisuuteen ennustaa parhaiten lapsen samanaikaista kielen kehitystä (Dawson ym. 2004).

Eläinavusteisesta opetuksesta tarvitaan sekä laajoja kartoitettavia tutkimuksia että tarkasti rajattuja, tiettyyn näkökulmaan liittyviä tutkimuksia. Yksi tärkeä näkökulma autismikirjoon liittyvissä tutkimuksissa on kommunikaatio, koska sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja kommunikaatioon liittyvät haasteet ovat autismikirjon ydinongelmia (APA 2013, WHO 1994). Eläinavusteista toimintaa tulee tutkia myös Suomessa eri konteksteissa, esimerkiksi koulu- ja kuntoutusympäristöissä. Tutkimusten myötä voidaan saada selville eläimen, esimerkiksi koiran, käytöstä koituvia hyötyjä eri ammattilaisten työparina myös Suomessa. Tällaisen tutkimustiedon

avulla voidaan kasvattaa tietämystä aiheesta, ja tutkimustiedon avulla eri ammattilaiset voivat perustella, miksi heidän tulisi käyttää koiraa työnsä tukena.

Tulosten merkitys: Tutkimuksen tulokset voivat kannustaa yhä useampia opettajia ja kuntoutuksen ammattilaisia, kuten fysio-, toiminta-, puhe- ja psykoterapeuteja, käyttämään koiria työnsä tukena. Koira-avusteisen toiminnan lisääntyessä monet erityisryhmät, esimerkiksi henkilöt, joilla on autismikirjon oireyhtymä, voivat hyötyä koira-avusteisesta toiminnasta esimerkiksi osana opetustaan ja kuntoutustaan.

Avainsanat: AAE, koira-avusteinen, autismikirjo, kommunikaatio, tapaustutkimus

Iris Vainio, KM, ELO, jatko-opiskelija (SEDUCE-tohtoriohjelma), Helsingin yliopisto, tuntiopettaja, kasvatustieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Henri Pesonen, KT, yliopistonlehtori, kasvatustieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Elina Kontu, FT, dosentti, yliopistonlehtori, kasvatustieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto

Lähteet

- APA - American Psychiatric Association (2013) Diagnostic and statistical manual of mental disorders, 5th ed., (DSM-5). American Psychiatric Association, Washington.
- Animal Assisted Intervention International (2016) <http://www.aai-int.org/aai/animal-assisted-intervention/> Viitattu 22.10.2016.
- Becker JL, Rogers EC, Burrows B (2017) Animal-assisted Social Skills Training for Children with Autism Spectrum Disorders. *Anthrozoös* 30, 2, 307–326.
- Bernabei D, De Ronchi D, La Ferla T, Moretti F, Tonelli L, Ferrari B, Forlani M, Atti AR (2013) Animal-assisted interventions for elderly patients effected by dementia or psychiatric disorders: A review. *Journal of Psychiatric Research* 47, 6, 762–773.
- Berry A, Borgi M, Francia M, Alleva E, Cirulli F (2013) Use of Assistance and Therapy Dogs for Children with Autism Spectrum Disorders: A Critical Review of the Current Evidence. *Journal of Alternative and Complementary Medicine* 9, 2, 73–80.
- Brelsford VL, Meints K, Gee NR, Pfeffer K (2017) Animal-Assisted Interventions in the Classroom – A Systematic Review. *International Journal of*

- Environmental Research and Public Health 14, 7, 669–701.
- Charman T (2008) Autism spectrum disorders. *Psychiatry* 7, 8, 331–334.
- Chiang H, Soong W, Lin T, Rogers S (2008) Non-verbal Communication Skills in Young Children with Autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 38, 10, 1898–1906.
- Dawson G, Toth K, Abbott R, Osterling J, Munson J, Estes A, Liaw J (2004) Early Social Attention Impairments in Autism: Social Orienting, Joint Attention, and Attention to Distress. *Developmental Psychology* 40, 2, 271–283.
- Duffy C, Healy O (2011) Spontaneous communication in autism spectrum disorder: A review of topographies and interventions. *Research in Autism Spectrum Disorders* 5, 3, 977–983.
- Fine AH (2006) Preface. Teoksessa AH Fine (toim.) *Handbook on animal assisted therapy: Theoretical foundations and guidelines for practice*. 2. edition. Elsevier, San Diego.
- Friesen L (2010) Exploring Animal-Assisted Programs with Children in School and Therapeutic Contexts. *Early Childhood Education Journal* 37, 4, 261–267.
- Funahashi A, Gruebler A, Aoki T, Suzuki K (2013) Brief Report: The Smiles of a Child with Autism Spectrum Disorder During an Animal-assisted Activity May Facilitate Social Positive Behaviors – Quantitative Analysis with Smile-detecting Interface. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 44, 3, 685–693.
- Happé F (1994) *Autism – an introduction to psychological theory*. UCL Press, London.
- Hautamäki L, Ramadan F, Ranta P, Haapala E, Suomela-Markkanen T (2018) Eläinavusteinen terapia. Katsaus tutkimuskirjallisuuteen ja toimintaan Suomessa. Työpapereita 140, Kelan tutkimus, Helsinki.
- Katcher A, Teumer S (2006) A 4-year trial of animal-assisted with public school special education students. Teoksessa AH Fine (toim.) *Handbook on animal assisted therapy: Theoretical foundations and guidelines for practice*. 2. edition. Elsevier, San Diego.
- Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry (2016) <http://www.kasvatus-kuntoutuskoirat.fi/kasvatus-ja-kuntoutustyö/> Luettu 15.10.2016.
- Koskentausta T, Sauna-aho O, Varkila-Saukkola L (2013) Autististen lasten ja nuorten hoito ja kuntoutus. *Suomen lääkärilehti* 68, 8, 587–592.
- Maljaars J, Noens I, Jansen R, Scholte E, van Bercelaer-Onnes I (2011) Intentional communication in nonverbal and verbal low-functioning children with autism. *Journal of Communication Disorders* 44, 601–614.
- O'Haire ME (2012) Animal-assisted Intervention for Autism Spectrum Disorder: A Systematic Literature Review. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 43, 7, 1606–1622.
- O'Haire M, McKenzie S, McCune S, Slaughter V (2014) Effects of Classroom Animal-Assisted Activities on Social Functioning in Children with Autism Spectrum Disorder. *The Journal of Alternative and Complementary Medicine* 20, 3, 162–168.
- Perry D, Rubinstein D, Austin J (2012) Animal-Assisted Group Therapy in Mental Health Settings: An Initial Model. *Alternative & Complementary Therapies* 18, 4, 181–185.
- Perusopetuslaki 628/1998. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628> Viitattu 1.10.2016.
- Prothmann A, Ettrich C, Prothmann S (2009) Preference for, and Responsiveness to, People, Dogs and Objects in Children with Autism. *Anthrozoös* 18, 1, 43–58.
- Sams M, Fortney E, Willenbring S (2006) Occupational Therapy Incorporating Animals for Children with Autism: A Pilot Investigation. *American Occupational Therapy Association* 60, 268–274.
- Shumway S, Wetherby A (2009) Communicative Acts of Children with Autism Spectrum Disorders in the Second Year of Life. *Journal of Speech Language and Hearing Research* 52, 5, 1139–1156.
- Sosped (2018) Sosped Koira -koulutus. <http://www.sosped.fi/koirakoulutus/> Viitattu 15.8.2018.
- Stevenson K, Jarred S, Hinchcliffe V, Roberts K (2015) Can a dog be used as a motivator to develop social interaction and engagement with teachers for students with autism? *Support for Learning* 30, 4, 341–363.
- Tukikoirahanke (2016) <https://www.tukikoirahanke.fi/> Viitattu 20.11.2017.
- Vainio I (2016) Oppilaiden spontaanin kommunikation muutokset koira-avusteisessa erityisluokassa. Tapaustutkimus eräässä pääkaupunkiseudun koulussa. Erityispedagogiikan koulutuksen pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.
- Wetherby A, Prizant B (1993) *Communication and Symbolic Behavior Scales*. Normed ed. Brookes, Baltimore.
- Wetherby AM, Prizant BM, Schuler A (2000) *Understanding the Nature of Communication and Language Impairments*. Teoksessa AM Wetherby, BM Prizant (toim.) *Autism spectrum disorders: a transactional developmental perspective*. Paul H. Brookes Publishing Co, Baltimore.
- WHO - World Health Organization (1994) *International Classification of Diseases (ICD-10)*. WHO, Geneva.
- Wikberg M (2014) Koira työkaverina sosiaali-, terveys- ja kasvatusalalla. *Canis* 17, 2, 28–31.